

FÄSTINGAR

TEXT: Åsa Eckerrot

ILLUSTRATION: Lovisa Björnfot

FÄSTINGAR I VARMARE KLIMAT

Nya fästingarter och fler smittor

Vår vanliga fästing (*Ixodes ricinus*) är som namnet antyder den vanligaste av Sveriges tjugo fästingarter. Även fästingar som lever i Sydeuropa hittas då och då i Sverige, men de brukar inte överleva våra vintrar. Nu tyder nya fynd på att detta kan vara på väg att ändras.

Varmare somrar och en längre växtsäsong leder inte bara till att våra inhemska fästingarter ökar i utbredning. Om vi får fler riktigt varma och torra somrar som 2018 är det troligt att vi också får besök av exotiska fästingar. Det berättar Anna Omazic, forskare på Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), som studerar hur klimatförändringen påverkar fästingarnas utbredning.

De senaste åren har både brokig hundfästing (*Dermacentor reticulatus*) och kennelfästing (*Rhipicephalus sanguineus*) som ibland kallas brun hundfästing, hittats i Sverige. Giulio Grandi, forskare på SVA, menar att det är väntat att den brokiga hundfästingen etablerar sig i Sverige. Den finns redan på andra sidan Östersjön

och i kallare områden än Sverige, till exempel i delar av Ryssland.

– Trots upprepade rapporter om fynd av brokig hundfästing från olika delar av landet, räknas den ännu inte till de arter som förökar sig här. Men den förväntas göra det när klimatet har blivit tillräckligt varmt, säger han.

Tajgafästingen (*Ixodes persulcatus*) höll tidigare till i de norra och östra delarna av Asien, men 2016 hittade Uppsala universitet etablerade populationer i norra Sverige. Den har också påträffats i SVAs fästingsamlingar i norra Sverige och finns sedan några decennier i Finland, berättar Giulio Grandi.

Illustrationen visar vuxna honor av:

1. Vanlig fästing,
 2. Tajgafästing,
 3. Kennelfästing,
 4. Brokig hundfästing och
 5. Flyttfågelfästing (*H. rufipes*).
- Storleken relaterad till myntstorleken.*

Fästingarna som liftar till Sverige

Exotiska fästingar som påträffas i Sverige har inte sällan liftat hit med hundar eller människor som har varit utomlands. Kennelfästingen kan till exempel följa med importerade hundar eller smuggelhundar, men hittas också på hundar som har varit i Sydeuropa med sina ägare på semester, för att tävla eller för att paras. Den kan också följa med hem i resväskan efter solsemestern. Eftersom resandet ökar kan vi förvänta oss att antalet kennelfästingar som påträffas gör detsamma, menar Giulio Grandi.

– Det unika med kennelfästingen är att den både kan överleva och föröka sig inomhus, även om den hittills inte har klarat sig utomhus i Sverige. Det finns några exempel där kennelfästingen har varit nästan omöjlig att få bort från svenska villor. Den har också påträffats i några svenska jaktstugor.

Flyttfågelfästingen (*Hyalomma marginatum* och *H. rufipes*) kan följa med flyttfåglar som rör sig mellan länder, men den kan också komma hit med importerade hästar, till exempel från Portugal. På grund av klimatförändringen finns det en risk att den överlever och utvecklas till ett vuxet stadium och letar sig vidare till hästar och nötkreatur.

– Den senaste rapporten om flyttfågelfästing (*H. rufipes*) kom till SVA i november 2022. Vi har också sett att folk hittar vuxna exemplar av den under sensommaren och sent på hösten, berättar Giulio Grandi.

Smittämnen och sjukdomar

Om hunden har fått ett fästingbett och verkar påverkad ska veterinär alltid kontaktas så snart som möjligt för provtagning och behandling. Men eftersom många fästingar inte bär på någon smitta kan hunden bli biten utan att bli sjuk, och om en fästing med smitta biter sig fast så behöver hunden inte bli sjuk ändå. Det beror bland annat på att olika fästingar bär på olika mängder av smittämnet och att immunförsvaret hos vissa individer kan vara starkt. Men förklaringen till varför fästingbett ibland leder till sjukdom och ibland inte är komplicerad och mekanismerna är delvis okända.

De olika smittämnen som fästingarna bär på – virus, bakterier och parasiter – ger delvis olika symtom, men feber, led- och muskelsmärta är gemensamt för flera av dem. En del smittor kan också ge kroniska, långvariga besvär. På SVAs webbplats finns information om fästingburna sjukdomar på hund och beskrivningar av olika symtom.

Vår vanliga fästing kan orsaka granulocytär anaplasmos som är den vanligaste fästingburna sjukdomen hos hund. Den kan också sprida bland annat borrelia och TBE. Tajgafästingen och vår vanliga fästing bär på i stort sett samma smittämnen så blir hunden sjuk efter ett bitt av någon av dem är det ofta liknande sjukdomsscenario.

– Tajgafästingen kan dock bära på TBE-virus som ger allvarligare symtom än det TBE-virus vår vanliga fästing kan bära på. Men vi har inte hittat dessa varianter i Sverige än, berättar Anna Omazic.

Flyttfågelfästingen biter mycket sällan hundar, men människor, hästar och nötkreatur kan smittas av allvarliga sjukdomar som normalt sett inte förekommer i landet, till exempel Krim-Kongo blödarfebervirus.

Kennelfästingen kan bland annat sprida *Babesia vogeli* (en mildare variant av *Babesia canis*).

Alla fästingarter kan bära på smittämnen som gör tik och valpar sjuka, men enligt Giulio Grandi bör uppfödare vara extra uppmärksamma på den brokiga hundfästingen.

– Den sprider bland annat parasiten *Babesia canis* som kan infektera och skada röda blodkroppar och leda till livshotande anemi. Den kan också sprida rickettsier, anaplasma, borrelia och TBE.

Fästingskydd

Det finns flera sätt att skydda hunden mot fästingar. Förutom att känna igenom pälsen efter varje promenad och borsta den regelbundet, finns det olika typer av profylax: halsband, spot-on-droppar och tabletter. En del är receptfria medan andra kräver recept från veterinär.

De flesta fästingmedel kan ges utan problem till dräktiga tikar. Valparna kan i regel behandlas med vissa fästingmedel från cirka 8 veckors ålder eller när de har uppnått en viss vikt. En veterinär kan ge råd om bästa behandling.

Däremot passar alla fästingmedel inte alla hundar. Ett par faktorer som kan spela in är om hunden har en underliggande sjukdom eller är känslig för vissa preparat. Vissa individer kan också reagera starkare än andra och få biverkningar av fästingmedlet. Det är dock ganska sällsynt så man bör inte avstå fästingprofylax på grund av oro för biverkningar, menar Giulio Grandi.

Den som reser utomlands med hund bör inleda behandlingen i god tid före avresan eftersom det finns fler vektorburna sjukdomar i varmare delar av Europa och övriga världen. Det vill säga: fler sjukdomar som överförs via insekter eller fästingar. Dessutom bör hundens hud och päls kontrolleras dagligen. I södra Europa är kennelfästingen vanlig både utom- och inomhus och en angräpn hund kan snabbt bli helt översäddad av fästingar.

Rapportera fästingfynd till SVA

För att samla in information om fästingarnas utbredning och vilka arter som finns i landet har SVA lanserat webbverktyget Rapportera Fästing (se faktarutan). Forskarna är speciellt intresserade av rapporter om ovanliga och exotiska fästingar som kan vara nya arter i Sverige. Syftet med studien är också att upptäcka eventuella förändringar i fästingförekomsten och att hitta områden där den vanliga fästingen och tajgafästingen inte har funnits tidigare.

– Rapporteringen kan ge oss tidiga varningssignaler om att vi har fått in fästingarter i landet som normalt sett inte hör hemma här, säger Anna Omazic.

Resultat från Rapportera Fästing visas löpande på SVAs webbsida från och med sommaren 2023. Rapportera Fästing är en del av det stora EU-projektet IDAlert som ska larma om infektioner på grund av klimatförändringen (idalertproject.eu).

Fästingarna kan ge kroniska besvär såsom feber, led- och muskelsmärta.
Foto Eugenia Tipliyashina – stock.adobe.com

Har du hittat en fästing?

Rapportera ditt fynd och bidra till SVAs fästingundersökning. Gör så här:

- > Öppna webbktyget Rapportera Fästing på sva.se.
- > Klicka på den bild som är mest lik den fästing du har hittat.
- > Fyll i informationen.
- > Ta ett foto på fästingen du har hittat.
- > Skicka in bilden via webbktyget.

Så här tar du bort en fästing

Använd gärna en pincett eller fästingsborttagare, ta tag i fästingen och dra rakt ut. Den ska inte vridas eller smörjas in med smör eller olja. Om någon del av fästingen sitter kvar brukar det vara enkelt att ta bort den med pincett efter några dagar.

Källor

Anna Omazic, forskare, SVA

Giulio Grandi, veterinär och parasitolog. SVA

SVA.se – Fästingar i ett förändrat klimat, Fästingspridda sjukdomar

